

Quan
l'esport
es fa art

La figura d'un capbussador en una de les tombes etrusques pintades de Tarquínia

R. BALIUS I JULI

La figura d'un individu que es llença a l'aigua des del sòl correspon a un **capbussador** fent una **capbussada**.

Els **bussadors** també fan de tant en tant alguna **capbussada**, sobretot a l'inici de la seva formació, quan comencen a submergir-se, fent el que s'anomena "**cop de ronyó**".

Els **submarinistes** no fan cap d'aquestes coses perquè a dins dels **submarins** no hi ha aigua i no es mullen.

En castellà tenim una paraula per definir l'acció d'introduir-se a l'aigua: "zambullida" però no la tenim per a la persona que realitza aquesta acció, que serà un "bañista" o un "buceador" però no un "buzo", "escafandrista" ni "submarinista".

Observem que en el Jocs Olímpics l'esportista que practica el "salt de trampolí" se l'anomena "saltador" o de moltes altres formes. Queda clar que no serà un "buceador" sino un "zambullidor" però aquesta paraula no existeix en castellà. En anglès es qualifica "diving" al salt de palanca i també "diver" al saltador. És a dir, DIVE-DIVING significa en anglès BUCEO-ZAMBULLIDA segons el context

Nota del Dr Jordi Desola

L'antiga regió d'Etrúria es trobava al centre d'Itàlia. Limitava al nord amb la cadena muntanyosa dels Apenins Toscano-Emilians i al sud amb el riu Tíber, just al costat de la ciutat de Roma. L'origen dels etruscos (tirrens) ha estat molt discutit, encara que actualment s'admet provenien del Mediterrani oriental. Eren grups que posseïen una civilització tècnicament i culturalment molt evolucionada, que van fusionar-se cap el segle X aC amb la població itàlica resident, creant així una nova cultura.

Els etruscos representaven a partir del segle VIII aC, la primera civilització de la península italiana amb l'energia necessària per emprendre una política expansionista, a conseqüència del seu creixement econòmic, més que a una veritable voluntat de poder. Entre el segle VII i VI aC, els vaixells etruscos arriben amb els seus productes a totes les localitats del Mediterrani, en competència sempre pacífica, amb Grecs i Fenicis. En aquesta fase d'expansió territorial eren aliats tradicionals dels Cartaginesos i tenien com adversaris més aguerriats els Grecs de l'Itàlia meridional.

El territori etrusc basava la seva potència fonamentalment en un conjunt homogeni de dotze ciutats-estat independents, les quals s'alternaven en el guiatge del procés expansiu comercial i territorial. Aquestes ciutats-estat eren de nord a sud: Faesulae, Cortona, Chiusi, Volsinii, Volterra, Populònia, Vetulònia, Roselle, Vulci, Tarquínia, Caere i Veio. Encara que freqüentment signaven pactes de tipus militar o econòmic, no faltaven discussions i gelosia entre elles. En aquesta poca capacitat de coordinació, resideixen les causes de les derrotes militars dels etruscos enfront dels pobles veïns. Aquestes foren la causa, en primer lloc de la de-

Figura 1

Monticles funeraris.

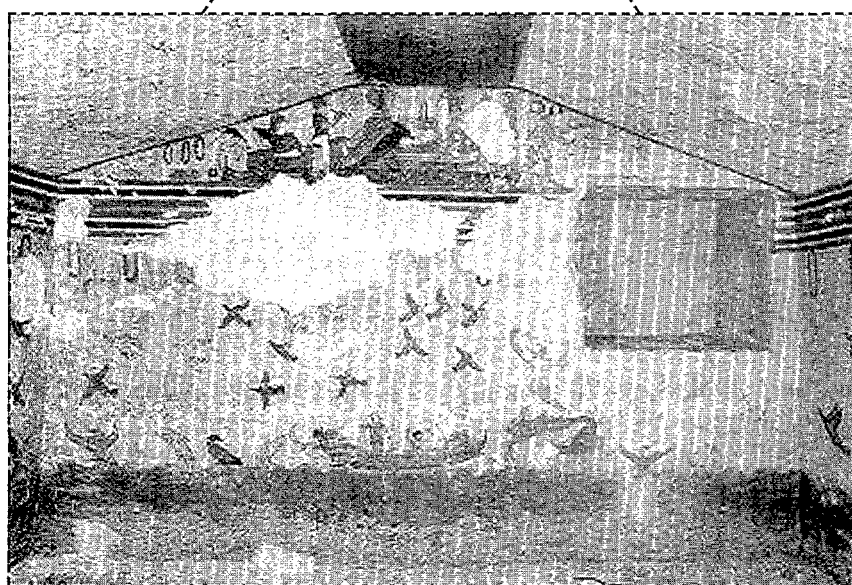
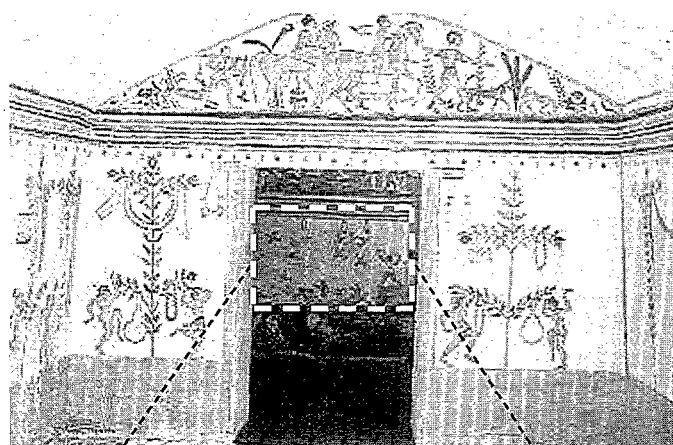
cadència econòmica i després de la pèrdua d'entitat política. La ciutat de Roma, que durant un temps havia estat dominada i governada per una dinastia etrusca, passà a l'ofensiva i simultàniament els Grecs d'Itàlia, units a la ciutat de Siracusa, infligiren l'any 474 aC. una desfeta marítima als etruscos que perderen el domini del mar Tirrè. Les ciutats-estat desunides no aconseguiren organitzar una resistència eficaç i foren derrotades una a una.

Tarquínia en el context de les ciutats-estat etrusques tenia un prestigi que d'altres no posseïen. La llegenda explica que la ciutat va estar fundada per Tarcón, company de Tirreno, heroi epònim dels etruscos (tirrens).

Fins el començament del segle VI aC la ciutat va estar un centre d'importància secundària. Des de llavors gràcies als contactes comercials amb Grècia, creix en significació, de tal manera que el segle IV aC és una de les principals ciutats d'Etrúria. Entre finals del segle IV i els inicis del segle III aC, Tarquínia arriba al màxim de la pròpia potència i arriba a dominar a la ciutat de Roma, però ben aviat es produeixen diferències que porten a la guerra. Surt derrotada (281 aC) i té de renunciar al domini costaner. Aïllada del comerç

Figura II i III

Tomba de la Caça i la Pesca. Atri.
Tomba de la Caça i la Pesca. Paret frontal.

marítim, comença per Tarquíia un declivi que seria imparable.

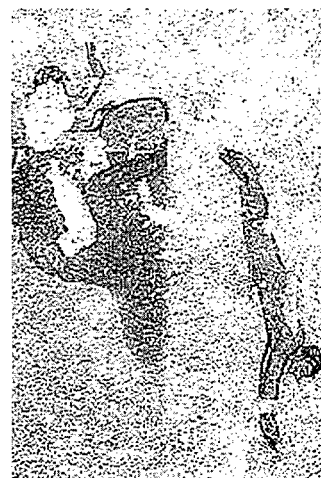
A poc més de tres km de la nova ciutat de Tarquínia, es troba la Necròpolis de Monterozzi. Ocupa una àrea de cinc km de llargada i poc menys d'un km d'amplada. És cèlebre per les fantàstiques pintures al fresc de les seves tombes, les quals representen un dels més extensos testimonis de l'art pictòric del món antic. L'època de les tombes pintades comença cap a la meitat del segle VI aC, coincidint amb l'important desenvolupament econòmic. Es coneix l'ubicació d'unes cent-cinquanta tombes pintades. Són tombes hipogees, excavades en monticles de roca calcària, material notable per la seva bona mal·leabilitat. Algunes estan a poca profunditat, altres, en general les més recents, estan a major fondària. Tenen un corredor d'accés amb escales soscavades en el flanc del monticle, que aconduïxen a una habitació rectangular, més rarament a dues, on es troba col·locat el cos del difunt. Damunt les parets i el sostre de l'estança subterrània, extenien una lleugera capa calcària

Figura IV

Tomba de la Caça i la Pesca. Paret lateral.

Figura V

Tomba de la Caça i la Pesca. Detall del capbussador.

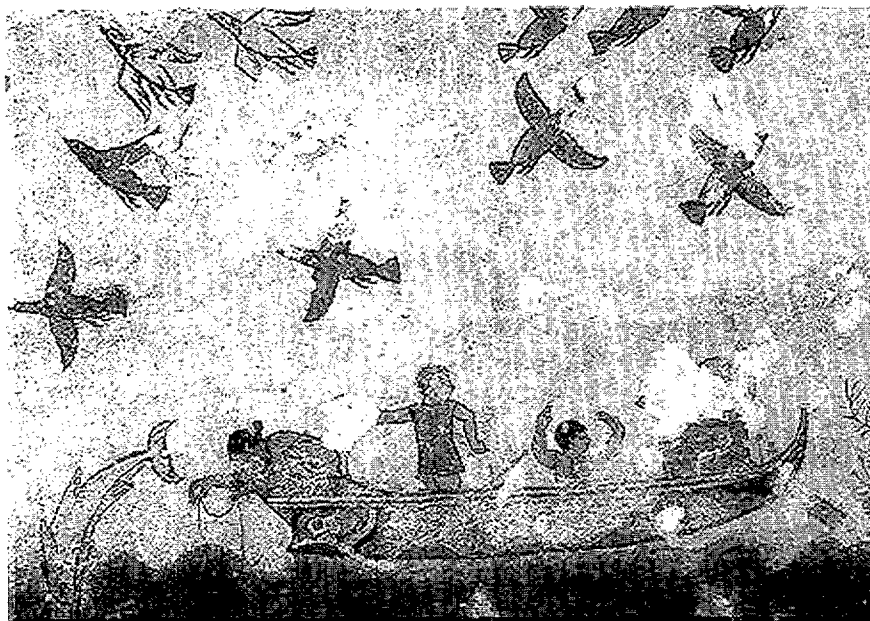

preparatòria, sobre la qual efectuaven les pintures. En aquestes si troben gran varietat de temes inspirats en la vida quotidiana: banquets, ballarins, músics, jocs atlètics o gladiadors, desfiles funeraris, etc.

Els problemes de conservació han aconsellat el tancament hermètic de les tombes. Només unes quaranta són visibles, gràcies a portes dotades de vidre i d'il·luminació de llum freda adequada; són poques, però suficients per poder copsar i conèixer la bellesa i grandesa d'aquests monuments funeraris. Entre les tombes més importants podem citar: *la tomba de la Caça i la Pesca*, *la tomba dels Endevinadors*, *la tomba del Triclini*, *la tomba dels Lleopards*, *la tomba de l'Equilibrista*, *la tomba de la Lleona*, *la tomba del Toro*, *la tomba de les Olimpíades*, *la tomba del Ogre*, *la tomba del Guerrier*, *la tomba de la Biga*, *la tomba del Caçador*, *la Tomba del Baró*, *la tomba del Vaixell* i *la tomba de Caront*. A continuació descriurem les característiques principals d'alguns d'aquests singulars sepulcres.

La famosa **tomba de la Caça i la Pesca**, està datada a finals del segle VI aC i va estar descoberta l'any 1873. Contràriament a allò que és habitual, està formada per dues estances, un atri i la cambra sepulcral, unides per una porta central. Las pintures de les parets de l'atri mostren escenes de dansa, mentre que en el frontó i figuren dos cavallers retornant de la cacera, acompanyats de servents i de gossos. En el frontó de la cambra sepulcral uns conjugues estan menjant distesos sobre un "kline", envoltats de criats i de músics. La totalitat de la peça restant representa un paratge marí de colors vius, amb un ambient ric en peixos i ocells aquàtics, mentre quatre pescadors estan pescant

Figura VI Tomba de la Caça i la Pesca. Detall I de la paret frontal.

des d'una barca. Aquesta temàtica exclusiva en la pintura de la cambra sepulcral, és única en les tombes de Tarquínia. En la paret lateral dreta, dins de la mateixa figuració de fauna marina, un jove nu es **capbussa** a l'aigua des d'una roca, mentre un altre individu colpeja un ocell amb una fona. Aquesta imatge de **capbussador** es també exclusiva entre les tombes etrusques. Una figura similar encara que de data més propera (primera meitat del segle V aC), es troba en el sostre de la **tomba del Capbussador** de la colònia grega de Paestum.

Possiblement la proximitat geogràfica i cultural entre Tarquínia i Paestum, pot haver influenciat l'esmentada coincidència. Pels grecs, el **capbussador** simbolitzava el pas de la vida a la mort, mentre que l'escena de la tomba de la Caça i de la Pesca sembla només el gest esportiu de pescar. En aquesta tomba van trobar-se restes d'un cos femení i les cendres d'un cadàver masculí contingudes en una urna.

Tomba dels Endevinadors. De mitjans del segle VI aC. En el frontó del

Figura VII Tomba dels Endevinadors. Detall.

Figura VIII Tomba de la Lleona. Paret frontal.

fons, un lleó i una pantera ataquen una cabra salvatge. Aquest frontó està situat sobre una porta simulada pintada, que representa el llindar del més enllà; als costats d'aquesta es troben dos personatges en actitud ritual, característica dels endeviners. Sobre les parets laterals es reproduïxen jocs atlètics funeraris, entre els quals i figuren dos forçuts lluitadors nusos.

Tomba del Triclini. Del segle V aC, descoberta l'any 1949, actualment conservada en el Museu Arqueològic Nacional de Tarquínia. En la paret frontal tres parelles estan celebrant un banquet, distesos en tres "klinai" (triclini), mentre en les parets laterals es representen músics i dansaires que entretenen els comensals.

Tomba dels Lleopards. Atribuïda al segle V aC. En el frontó de la paret del fons, estan pintats dos lleopards simètrics que donen nom a la tomba. El sostre de doble pendent està decorat com un tauler d'escacs. En les paret central està figurat un banquet funerari en honor del difunt, en el qual participen tres parelles estirades sobre "klinais", servi-

des per esclaus nusos. En la paret lateral esquerra quatre criats porten viandes als comensals i en la de la dreta dos músics amenitzen l'escena.

Tomba de l'Equilibrista. Del segle VI aC. En el frontó principal son visibles una pantera i un lleó; sota es troba un jove equilibrista que llença anelles, que agafa d'una cistella que té als seus peus, sobre un canelobre col·locat sobre el cap d'un infant situat enfront; assis-

teix a l'escena un flautista i un ancià. En altres parets es mostren jocs i danses.

Tomba de la Lleona. Realitzada el segle VI aC i descoberta l'any 1873. En el frontó central dues lleones donen nom a la tomba. Sota es representen músics i ballarins que animen un banquet, pintat en les parets laterals, en el que participen dues parelles masculines estirades a terra sobre coixins.

Tomba del Toro. També del segle VI aC, està composta per diferents cambres. En la principal està plasmada l'escena més important, referida a la mitologia de la guerra de Troia: l'emboscada de Aquil·les a Troilus, el jove fill de Priam, el qual avança sobre un enorme cavall. En un altre indret, està pintada l'investida d'un toro, esdeveniment que dona nom al sepulcre.

Tomba de les Olimpíades. Del segle VI aC, quan va estar descoberta, els seus frescos van ésser separats de les parets i estan conservats en el Museu Arqueològic Nacional de Tarquínia. Es representa una escena de banquet i jocs

Figura IX Tomba de l'Equilibrista.

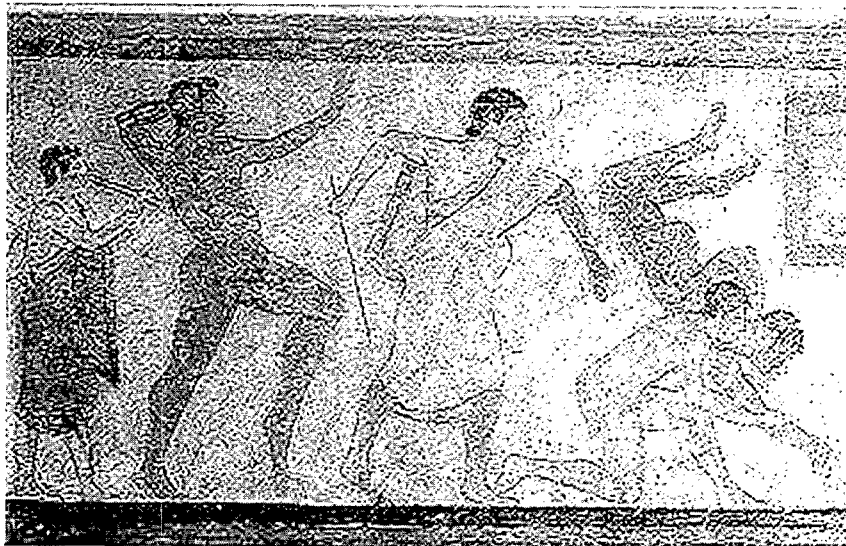

Figura X Tomba de l'Ogre. Retrat de Velia Spurina.

funeraris en honor del difunt: curses, salt de llargada, llançament de disc, pugilat i cursa de bigues.

Tomba de l'Ogre. Pertanyia a la família Spurina i és especialment famosa perquè en la seva decoració destaca l'imatge de l'anomenada *Velia Spurina*. Aquest exquisit retrat, ha estat considerat una de les obres mestres de l'art antic i és el fragment més clàssic de tota la pintura funerària etrusca. S'el coneix com la *Mona Lisa* de l'Antiguitat.

Com hem assenyalat moltes de les pintures estan en el Museu Arqueològic Nacional de Tarquínia, juntament amb milers d'objectes trobats, molts d'ells, dins les tombes. Són vasos, ceràmiques etrusques i gregues, sarcòfags, joies i escultures de bronze, ex-vots i monedes. S'han reconstruït quatre tombes, les pintures de les quals foren arracades de les antigues parets, mitjançant tècniques modernes per a no malmetre-les. Son *la tomba de les Olimpíades*, *la tomba del Vaixell*, *la tomba del Triclini* i *la tomba de la Biga*.